

Ο αυτισμός είναι μια σύνθετη και εκτεταμένη αναπτυξιακή διαταραχή. Δεν πρέπει να θεωρείται ως μια στατική κατάσταση, καθώς πρόκειται για μια διαταραχή που επηρεάζει ολόκληρη την νοητική ανάπτυξη, τα συμπτώματα της οποίας εμφανίζονται διαφορετικά σε διαφορετικές ηλικίες. Στις περισσότερες περιπτώσεις η νοητική ανάπτυξη παρουσιάζει όχι μόνο ανομοιογένεια και επιβράδυνση, αλλά και δε ολοκληρώνεται ποτέ, ενώ αντίθετα, η σωματική ωριμότητα επιτυγχάνεται κανονικά (Frith, 1999).

Η τριάδα των διαταραχών

Τα διαγνωστικά κριτήρια της διαταραχής καθορίζονται από τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας (Π.Ο.Υ.) και το εγχειρίδιο Διαγνωστικής και Στατιστικής (Diagnostic and Statistical Manual) (APA, 1994). Στο DSM – IV εντοπίζονται προβλήματα σε τρεις περιοχές οι οποίες περιλαμβάνουν «λίστα συμπτωμάτων» (Peeters, 2000) σε 3 περιοχές:

A. Ποιοτική έκπτωση στην κοινωνική αλληλεπίδραση

B. Ποιοτική έκπτωση στην επικοινωνία

Γ. Περιορισμένα, επαναληπτικά και στερεότυπα πρότυπα συμπεριφοράς, ενδιαφερόντων και δραστηριοτήτων.

Μπορούμε να συμπεράνουμε ότι η κοινωνική μειονεξία, παρόμοια με αυτή που χαρακτηρίζει τα μικρά αυτιστικά παιδιά παρατηρείται πολύ συχνά στα νοητικά καθυστερημένα παιδιά που δεν πληρούν κανένα άλλο κριτήριο για να είναι αυτιστικά. Ο τρόπος που η συχνότητα εμφάνισης της κοινωνικής μειονεξίας σχετίζεται με τη νοητική καθυστέρηση διαφαίνεται στο παρακάτω σχήμα:

ΥΠΟΔΙΑΙΡΕΣΗ ΤΟΥ Δ.Ν.

0 – 19
20 – 49
50 – 69
70+

ΠΟΣΟΣΤΟ ΠΟΥ ΕΠΗΡΕΑΣΤΗΚΕ

86% από 44 παιδιά
42% από 96 παιδιά
2% από 700 περίπου παιδιά
13% από 34.100 περίπου παιδιά

Οι στάσεις παιδιών του γενικού σχολείου απέναντι σε παιδιά με αυτισμό

Οι Swaim και Morgan (2001) διεξήγαγαν έρευνα η οποία βασίστηκε στην προβολή τριών βιντεοταινιών σε 233 παιδιά Γ ' και ΣΤ ' τάξης δημοτικών σχολείων και στην συμπλήρωση ερωτηματολογίων σχετικά με αυτό που είδαν. Με τη χρήση των ερωτηματολογίων οι ερευνητές εξέτασαν τις στερεοτυπικές στάσεις και τις συμπεριφορικές προθέσεις των ερωτηθέντων απέναντι στο άτομο των βιντεοταινιών, που άλλοτε εκδήλωνε και άλλοτε όχι, αυτιστική συμπεριφορά, καθώς και το κατά πόσο αυτά τα στοιχεία επηρεάζονται από την παροχή επεξηγηματικής πληροφορίας για τον αυτισμό.

Για τη διεξαγωγή της έρευνας χρησιμοποιήθηκαν 3 βιντεοκασέτες, στις οποίες παρουσιάστηκε ένα 12χρονο αγόρι σε 3 διαφορετικές καταστάσεις: α) στην πρώτη ταινία το αγόρι δεν εμφανίζει αυτιστική συμπεριφορά και παρέχονται περιγραφικές πληροφορίες, β) στη δεύτερη ταινία το αγόρι παρουσιάζει αυτιστική συμπεριφορά και παρέχονται περιγραφικές πληροφορίες, και γ) στην τρίτη ταινία το ίδιο παιδί εμφανίζει αυτιστική συμπεριφορά και παρέχονται περιγραφικές και επεξηγηματικές πληροφορίες σχετικά με τον αυτισμό. Οι συμμετέχοντες ανά ομάδες παρακολούθησαν δύο βιντεοταινίες: το πρώτο σενάριο και ένα από τις άλλα δύο.

4. Οι στάσεις των παιδιών επηρεάζονται από τα χαρακτηριστικά της δύναμης, της κοινωνιομετρικής θέσης και την πηγή πληροφόρησης για τον αυτισμό (γονέας, δάσκαλος, γιατρός) (Campbell, 2006, 2007, Campbell et al., 2005).
5. Οι στάσεις των παιδιών απέναντι στα άτομα με αυτισμό βελτιώνονται, όταν παρέχονται ταυτόχρονα περιγραφικές, επεξηγηματικές και καθοδηγητικές-κατευθυντήριες πληροφορίες για τον αυτισμό (Campbell, 2006, 2007, Campbell et al., 2004, 2005).
6. Το φύλο των παιδιών φάνηκε να έχει σημαντικό ρόλο στον καθορισμό των στάσεων, αφού τα κορίτσια παρουσιάζουν περισσότερο θετικές στάσεις σε σύγκριση με τα αγόρια (Campbell, 2006, 2007, Campbell et al., 2004).
7. Σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση των στάσεων παίζει και η ηλικία των παιδιών, με τα μικρότερης ηλικίας παιδιά να παρουσιάζουν περισσότερο θετικές στάσεις σε αντίθεση με τα μεγαλύτερα παιδιά (Campbell, 2006, Campbell et al., 2004).

Διαγνωστικά κριτήρια σχετικά με την κοινωνική συμπεριφορά

Στο πρώτο κριτήριο, το παιδί παρουσιάζει τουλάχιστον δύο από τα ακόλουθα χαρακτηριστικά:

- α) ανικανότητα αλληλεπίδρασης με συνομηλίκους
- β) απουσία επιθυμίας για αλληλεπίδραση με συνομηλίκους
- γ) έλλειψη κατανόησης κοινωνικών κωδίκων
- δ) ακατάλληλη κοινωνικά και συναισθηματικά συμπεριφορά

Ένα άλλο κριτήριο τους εξετάζει τη-μη λεκτική επικοινωνία. Επίσης, σκιαγραφεί αδυναμίες στην κοινωνική συμπεριφορά, εφόσον το παιδί παρουσιάζει τουλάχιστον ένα από τα παρακάτω χαρακτηριστικά:

- α) περιορισμένη χρήση χειρονομιών
- β) αδέξιες/άξεστες κινήσεις
- γ) περιορισμένη χρήση εκφράσεων του προσώπου
- δ) ακατάλληλες εκφράσεις
- ε) περίεργο, ψυχρό βλέμμα.

Προγράμματα Προσαρμογής Στην Κοινωνική Συμπεριφορά

1. Τι ενδείκνυται να κάνουν οι γονείς

2. Τι ενδείκνυται να κάνουν οι γονείς

3. Ομάδες εκμάθησης κοινωνικών δεξιοτήτων

4. Φιλία

Γλωσσική Ανάπτυξη Και Γλωσσική Παραγωγή

Ο Asperger είχε περιγράψει αρχικά το ιδιαίτερο προφίλ των γλωσσικών ικανοτήτων αυτών των παιδιών και ένα από τα διαγνωστικά κριτήρια των Carina και Gillberg (1989) αναφέρεται στην ασυνήθιστη ομιλία και τα ασυνήθιστα γλωσσικά χαρακτηριστικά στα οποία συμπεριλαμβάνονται τουλάχιστον τρία από τα παρακάτω:

- α) καθυστερημένη ανάπτυξη του προφορικού λόγου
- β) επιφανειακά τέλεια εκφραστική γλώσσα
- γ) τυπική, σχολαστική ομιλία
- δ) ιδιόρρυθμη προσωδία, ασυνήθιστα φωνητικά χαρακτηριστικά
- ε) αδυναμία στην κατανόηση των εννοιών, παρερμηνεία κυριολεκτικών/μεταφορικών εκφράσεων.

Θεωρήσεις αξιολόγησης ηχολαλικών συμπεριφορών

Το σχήμα αξιολόγησης ηχολαλικών συμπεριφορών θα πρέπει επίσης να μελετά:

- 1) τους καθοριστικούς παράγοντες καταστάσεων και τους προηγούμενους όρους,
- 2) την κλίμακα επικοινωνιακών σκοπών και λειτουργιών,
- 3) την ποικιλία άλλων λεκτικών και επικοινωνιακών συμπεριφορών πλην της ηχολαλίας,
- 4) το συνδυασμό συγκεκριμένων καταστάσεων με είδη ηχολαλίας,
- 5) το βαθμό στον οποίο κατανοείται η ηχολαλία από τον επικοινωνιακό σύντροφο και/ή το κατά πόσον προκαλεί το ενδιαφέρον και στο παιδί και στον επικοινωνιακό σύντροφο και,
- 6) την σχέση της ηχολαλίας με άλλες επικοινωνιακές συμπεριφορές.

Για να γίνει διάγνωση και αξιολόγηση πρέπει να λαμβάνεται υπόψη το άτομο ως όλον, όλη προσωπικότητά του (Douglas, 1999).

Η αξιολόγηση ακολουθεί συνήθως τα εξής στάδια:

1. Λήψη ιστορικού, όπου καταγράφεται η οικογενειακή κατάσταση, στην οποία περιλαμβάνεται η πορεία του παιδιού κατά τα στάδια της ανάπτυξής του.
2. Γενική εξέταση και άμεση παρατήρηση, κατά την οποία διαμορφώνεται μια αρχική κλινική εικόνα, ένα γενικό πλαίσιο της κατάστασης και των αναγκών του παιδιού, βάσει της οποίας θα προχωρήσει σε ευρύτερη εξέταση.
3. Ιατρική εξέταση.
4. Διεξοδική εξέταση με χρήση σταθμισμένων κλιμάκων, όπου χρησιμοποιούνται συνήθως σταθμισμένες κλίμακες νοημοσύνης, κλίμακες γενικών λειτουργικών δεξιοτήτων και ειδικές κλίμακες για τη διάγνωση.

Πρόγραμμα TEACCH

Η διαδικασία του TEACCH, σχετικά με την ένταξη, ακολουθεί τις εξής αρχές (Marcus, 2004):

1. Όλα τα άτομα με αυτισμό πρέπει να διδαχθούν να λειτουργούν αποτελεσματικά με τους λιγότερους δυνατούς περιορισμούς.
2. Σε κανένα παιδί με αυτισμό δεν πρέπει να αποκλείεται η δυνατότητα φοίτησης στο κατάλληλο εκπαιδευτικό περιβάλλον.
3. Οι δραστηριότητες που προσφέρονται πρέπει να βασίζονται σε ατομική αξιολόγηση των δεξιοτήτων και ικανοτήτων των παιδιών, να λειτουργούν και να συμμετέχουν στο συγκεκριμένο πλαίσιο.
4. Η πλήρης ένταξη είναι επιθυμητή για μαθητές που έχουν πιθανότητες να ανταποκριθούν επαρκώς στις απαιτήσεις της, ενώ άλλοι μαθητές προορίζονται για μερική ένταξη. Οι ειδικές τάξεις και τα ειδικά σχολεία πρέπει να αποτελούν επιλογή μόνο για τους μαθητές εκείνους που δεν μπορούν να επωφεληθούν από τη γενική εκπαίδευση.

Μερικά από τα παιχνίδια, ατομικά και ομαδικά που προτιμούν τα παιδιά με αυτισμό είναι τα εξής:

A. Παιχνίδια με δεξιότητες οπτικής αντίληψης του χώρου όπως:

1. ταίριασμα σχήματος και χρώματος,
2. πάζλ,
3. κατασκευαστικά υλικά (Lego).

B. Μηχανικές και ηλεκτρικές συσκευές:

1. σε μορφή παιχνιδιών, τα οποία είναι πολύ ελκυστικές.

Γ. Ηλεκτρονικά παιχνίδια όπως:

2. Η/Υ, αλλά χρειάζεται προσοχή για να μη γίνουν μια κυρίαρχη καταναγκαστική ενασχόληση στο παιδί,
3. κάθε είδους ηλεκτρονικά παιχνίδια.

Δ. Απλά παιχνίδια:

1. με τραγούδια,
2. με ρυθμικές κινήσεις,
3. κρυφό, κυνηγητό.

Όλα αυτά πάντα προσαρμοσμένα στο επίπεδό τους.

Ε. Παιχνίδια ταύτισης με εικόνες.

Στ. Επιτραπέζια όπως:

1. φιδάκι,
2. γκρινιάρης,
3. σκάκι, για τα πιο ικανά αυτιστικά παιδιά (Wing, 2000).

Σύστημα PECS

1. Δε χρησιμοποιούνται λεκτικές προτροπές, αλλά καθοδήγηση με το χέρι, ως τμηματική βοήθεια για την εκτέλεση του στόχου.
2. Διδάσκεται η ταύτιση ποικίλων φωτογραφιών με τα αντίστοιχα επιθυμητά αντικείμενα. Η διδασκαλία γίνεται ξεχωριστά για κάθε φωτογραφία.
3. Οι θέσεις των φωτογραφιών στον πίνακα επικοινωνίας αλλάζουν, για να ασκούνται τα παιδιά στη διάκριση παραστάσεων και όχι θέσεων των φωτογραφιών.
4. Δημιουργούνται τουλάχιστον 20 ευκαιρίες ημερησίως, για αυθόρμητη χρήση του πίνακα επικοινωνίας.

5. Δημιουργούνται τουλάχιστον 20 ευκαιρίες ημερησίως, για αυθόρμητη χρήση του πίνακα επικοινωνίας.

6. Το παιδί μαθαίνει να απαντά με τις λέξεις ναι και όχι σε ερωτήσεις, όπως «Θέλεις να σου δώσω____ (όνομα αντικειμένου);» ή «Αυτό που βλέπεις είναι____(όνομα αντικειμένου ή ιδιότητα αντικειμένου);».

ΣΑΣ ΕΥΧΑΡΙΣΤΩ ΠΟΛΥ ΓΙΑ ΤΗΝ
ΑΚΡΟΑΣΗ